

schiedt) zich
(zijne jeugd
en, roomsch-
jongmensch,
en prachtig,
den sier, die
makende met
altijd keurige
am, toen hij
f verpanden,
wereld hem
inen, als een
den Koning
heil en zijn
hem uit het
ijkheid over-
de roomsch-

streden. Zijne
geen andere,
de Her-
mel is hij tot
het, in later
dat hem ter
nooit heeft
schende Kerk
redenkenden,
te voor de
therschen en
n eens heeft
Doopsgezin-
macht, door
de banvloek
den van een
tand in een
heven boven
icht van dat
re groothed
n, gelijk Da
oordringend,

nd dan zijn
i Aldegond-
nbaarde hij
ix was due
i zijn karak-
is had leeren
Wilhelmue-
arin hij den

waardeeren. Neen, het was geen holle klank, geen ijdel geschreeuw om vrijheid naar het vleesch, dat de duizendtallen naar het slagveld dreef, of naar galg en brandstapel voerde; maar gehoorzaamheid aan God, liefde tot zijn woord en hun eeuwig en tijdelijk heil, liefde tot het evangelie en de Kerk van onzen Heere Jezus Christus. Omdat zij God vreesden, moesten zij in verzet komen tegen den Koning die hun verbod, God naar zijn woord te dienen.

De revolutiemannen uit de achttiende eeuw waren ganach andere mannen, dan die Zeeuwen en Hollanders; die Friezen en Vlamingen, die den Prins van Oranje als hun wettigen stadhouder erkenden, en wier leus was als de zijne: mijn schilt ende mijn betrouwen, zijt Ghy, o Godt mijn Heer! In hun beginsel toch van de Souvereiniteit, de oppermacht Gods over Koningen en volken, lag opgesloten: gehoorzaamheid aan de wettige van God gestelde machten. Leest eens den brief, dien zij, met de geloofsbelijdenis, in 1562, aan Philips zonden, en gij zult hooren met welken eerbied zij tot den troon van hun verdrukker naderen, en hoe ze hem smeeken, om gewelensvrijheid, en gehoorzaamheid beloven, zoo hij hun toestaat naar die belijdenis, volgens het evangelie, te leven. Leest eens het zes-en-dertigste artikel der geloofsbelijdenis zelve, en gij zult zien, hoe hoog een denkbeeld de vaders hadden van het ambt der overheid, en hoe ze zelfs aan de overheid de macht toekenden, om Gods woord alom te doen prediken, en te zorgen, dat God, door een ieder, naar zijn woord gediend worde! Zij waren te vroom en te vroed om op te staan tegen de wettige overheid. Dat getuigt, tot op dezen dag, de liefde tot het huis van Oranje, die in elk waarlijk Nederlandsch hart nog aanwezig is. Neen, niet tegen de wettige overheden stonden ze op, maar tegen huurlingen en buitenlanders, die zij in naam des Konings en der vrijheden en privilegiën des lands, beestreden, onder het bestuur van den wettigen stadhouder, den Prins van Oranje. Zij protesteerden niet tegen de macht van God gesteld; maar tegen de spaansche inquisitie, tegen den bloedraad, tegen den tienden penning, tegen een regeering van Bisschoppen en vasallen van den Paus, aan wien Philips zich en zijn land scheen overgegeven te hebben. Van daar het verschijnsel, dat roomschgezinden zoowel als protestanten zich verenigden in het verzet tegen ongerechtigheid en geweld, en wat oorspronkelijk een zuivere gewetensvraag was, door den loop der omstandigheden, eene staatkundige vraag werd, die eindelijk hare oplossing kreeg in de afswering van Philips, en de onafhankelijk verklaring der zeven Provinciën.

Een krachtig beginsel voorzeker, was het beginsel van der vaders strijd tegen Spanje. Maar het was de kracht des geloofs, in welke zij stonden en streeden. Zij leefden in het verbond, waarvan de Prins verklaarde: dat al degenen, die er vastelijk op vertrouwden, door de geweldige en machtige hand des Heeren, ten laatste nog ontzet zullen worden. In deze kracht konden zij lijden. De verbeurdverklaring hunner goederen, de verbranding hunner lichamen, de akeligste ballingschap konden ze lijden, zonder te verflauwen of te bezwijken in hunne ziel. Als de aartsvaders hebben ze beleiden; dat ze gasten en vreemdelingen waren, en ofschoon ze ook den tijd hadden om weder te keeren, ze zijn voortgegaan in het zoeken van de stad, die fundamenten heeft, van welke God is de Bouwheer en Kunstenaar. Wilt gij den geest kennen der ballingen om des geloofs wille, hoort hoe hij zich in een Geuzenlied uitsprekt:

Ik arm schaap aan de groene weide,
Waar zal ik benegaan?
Van vrienden en magen moet ik scheiden,
En alleen op Christum staan,
Ende mij op Hem verlaten:
Alder werelt jolijt in dezen tijt
En mach mijn aiele niet baten.

De wolven willen mij verscheuren,
Na mijn bloet hebben zij gedorst,
Maar ten mach haar niet gebeuren,
Godt de Heere heeft mij verlost.
En geleydt uit Pharos handen,
Dus moet ik saen, als Abraham heeft gedaen,
Gaen dolen in vreemde landen.

Ik bidde u ghy edel Heeren,
Wilt ghy Gods oordeel ontgaan,
Dat ghy u doch wilt bekeeren
Ende sien, wat ghy hebt gedaen:
Ghy brant Gods uitvercoren,
Om seker gelt, dat men u telt,
Wilt ghy Gods woort veramoren.

Nu gae ick Suyt, Noord, West en Oost
Als een schaepken aen der heyden,
Somwijlen druk, somwijlen troost,
Veel lijdens moet ik verbeyden.
Als ik meene, dat is gedaen
En in vrede voort te gaan,
Dan geldet eerst aan 't strijden:
Mij dunkt gelijk dat gout
Beproeft wort, menich vout
Wort een Christen in deze tijden.

Hun lijden was niet het lijden der wanhoop. In den grootsten nood, en onder de donkerste omstandigheden, blieven zij hopen op den Almachtige, zeker zijnde dat hunne zaak de Zijne was, en dat er te Züner tijd redding komen zou. Getuigt het, steden van Holland en West-Friesland, of niet te midden der vreeselijkste ellende, de bedrukte ziel op God bleef staren, en het oog niet geslagen was op de bergen, van waar de hulpe komen zou! Getuigt het, gij vooral Haarlem en Leiden, of die hoop u geen kracht gaf, om der vaders erf en de Kerk des Heeren te verdedigen ten bloede toe, en of niet bij val en ontzet, Gods hand door u werd erkend, Gods machtigen en geweldige hand! Hoe hadden ze anders kunnen volharden, die vaders! die, als „het gout beproeft worden menich vout“, en toch niet verteerden? Verdreven en kwalijk gehandeld, bleven zij gelooven, op

*) Ook te vinden achter mijn toelichting van de geloofsbelijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerk. Te Kampen bij S. van Velzen Jr.

hope tegen hope, en vereenigden zij zich in het lied der hope en des geloofs:

De Heer zal self versamen
Sijn volck, ja brengen voort
Die lijden om zijn name
Uit West en Suyt en Noord.
Tot Sijner heylige stede
In 't Rijk Sijns Vaders schoon
Leyden in seker vrede:
Dit is der vromen loon.

RULLMANN.

Prof. Visscher, „stijvende in kwaad“.

De D. J. Couvée schrijft in „Mededeelingen v. d. Gereformeerde Kerk Hillegersberg-Straatweg“ iets over de onzakelijke manier, waarop Prof. Visscher al toornende is heengeloopen over de zakelijke anticritiek, van Gereformeerde zijde uitgebracht op de vele vergissingen in zijn „critiek“ op de Gereformeerde Kerken. De Couvée heeft zich over deze zonderlinge „beantwoording“ zeer verbaasd:

Nu wij gelezen hebben, wat Prof. Visscher verder als „bewijs“ voor het niet-floreeren van het geestelijk leven in onze Gereformeerde Kerken in no. 9 van het „Gereformeerd Weekblad“ schreef, houden wij bedroefd terug, wat wij nog ten beste hadden willen geven.

Wij beperken ons daarom tot een tweetal vragen. Waarom, zoo zouden wij Prof. V. willen vragen, zet gij uw lezers van het „Geref. Weekblad“ dit voor? Wij toonden reeds, critiek van „buitenstaanders“ niet te willen afwijzen. Maar daarom mag toch ook de vraag gesteld: waarom legt gij die bepaalde critiek voor aan die bepaalde lezers?

Nu kennen wij den lezerskring van het genoemde blad niet. Het heeft ons zelfs wel wat moeite gekost een exemplaar machtig te worden. Maar te oordeelen naar den naam van één der mede-redacteuren, dien wij voor enkele jaren nog eens het genoegen hadden gehoogd en gewilldast en gekleede-jast op de fiets te mogen aanschouwen, hebben wij een vermoeden, dat dit blad wellicht vooral zijn lezers vinden zal op hooger grond. Niet voor niets zinspeelden wij aanstonds op kloeke „Barnevelders“, die als ras-echten al het andere kortweg kriel-goed scholden. En ja, indien onder andere daár, of vooral daár de kring gevonden wordt, die Prof. V. zijn weinig gestaaftde critiek op de Geref. Kerken voorzette, dan vragen wij: wat nut? Want, de hand op het hart, de Bijbel-vasten niet te na gesproken, maar wat wij zelf daar van Soest tot Stap-horst hebben geconstateerd aan gedrochtelijk-theologische voorstellingen, waarover Prof. Visscher zelf zijn kleine ooggen nog kleiner maken zou in zijn meest ondeugenden lach, is, evenals de averechtsche practijken, van zulk een ongereformeerden aard, zoo los van het geopenbaarde Woord, zoo gespeend van de gesperde taal der Confessie, dat denzulk zeggen, in welken vorm ook, dat het bij die Kerkelijk-Gereformeerden ook nog niets is, deze lezers alleen stijven kan in hun kwaad.

Zoo zijn nu de lieden, die een hoogleeraar van de rijksuniversiteit te Leiden als kenbron heeft willen voorstellen, kenbron voor den toestand der „kerke Gods“... Hoe iemand zich al vergeten kan, als hij geen zaken meer heeft te zeggen.

„Verkrummeling“, en Prof. Visscher.

De Couvée vervolgt zijn artikel in het reeds gemelde orgaan:

Prof. V. schreef in hetzelfde blad met het oog hierop, dat van Kerkelijk Geref. zijde was gezegd, dat er wel niet veel animo zijn zou, zijn candidatuur voor de Tweede Kamer te steunen: „Wat hier geschreven werd, zullen wij goed onthouden en ernstig overwegen, maar te zijner tijd. Wij hopen dit te doen met al die Gereformeerden, die niet tot de Gereformeerde Kerk behooren en toch aangesloten zijn bij de anti-revolutionaire partij“. En hij vervolgde: „Maar niet nu, op dit oogenblik. Wij mogen in dezen nood des tijds niet de risico's wagen van verkrummeling en versnippering“.

Wij zouden willen vragen: Straks wèl? Dit is noch naar de wet der logica, noch naar die der liefde.

Is het een diplomatiek dreigement of... toch werkelijk meer dan dat?

Dat Gij zoo iets zelfs maar schrijven kunt!

Een politiek dreigement of... meer dan dat?

Op deze vraag van De Couvée zou men kunnen antwoorden: het kan ook minder zijn dan dat. Het kon wel eens niets meer dan een luimig woord zijn. Maar ook dan past daartegen De Couvée's waarschuwing:

Professor Visscher moge voor den Heere, Dien Hij en wij dienen en voor Wien wij allen eens rekenschap af te leggen hebben, ernstig, biddend overwegen, of Hij die „verkrummeling“ ooit zou aandurven! Wie zal straks de opgeroepen geesten bedwingen? Het zou Uw slechtste werk zijn! ook indien 't U niet gelukte.

Nog eens: „Het Schild“.

We hebben onze lezers gesproken over „Het Schild“, en over de onzakelijke, en onjuiste manier, waarop dit orgaan zich had bezig gehouden met de kwestie-Ubbink. We hebben aan den schrijver in dit Roomsche orgaan het volle woord gegeven, hij heeft beloofd, enkele din-

gen recht te zullen zetten, en wij hebben toen gezegd: best, we zullen eens kijken, of U in „Het Schild“ letterlijk overneemt wat „De Reformatie“ ter zake van het door U aangesneden punt heeft geschreven. Intusschen is het April-nr verschenen. Wat ik reeds vermoedde, bleek waarheid: van wat ons blad opmerkte, wordt niets aan de lezers doorgegeven. Wel erkent de schrijver in het algemeen:

Misschien heb ik inderdaad te veel mij op Dr Ubbink's mededeeling verlaten. Niemand toch kan vermoeden, dat Ubbink de uitspraken van Kerken of rapporteurs zoo verdraait, dat hij het bestaat in zijn boeken dingen te bestrijden, die nimmer door leden der Synode gezegd zijn!

„Misschien“, zegt de auteur. Wel, ja. Maar hij had wel wat stilliger mogen spreken; ik heb met de stukken aangebond, dat Dr Ubbink meer dan eens de Gereformeerde Kerken „A“ laat zeggen, waar ze in werkelijkheid „niet-A“ hebben gesproken. Dit was dan ook de hoofdzak, en daarom bevreemdt mij ook deze passage uit „Het Schild“ niet:

Dat neemt niet weg, dat Ubbink (en hier raak ik hoofdzakelijk het bezwaar van De Schilder) hier en daar aan de Gereformeerde Kerken „ongezouten de waarheid“ zegt. De hooggeachte briefschrijver leze daarvoor eens de laatste alinea van blz. 17, de eerste alinea van blz. 37, de laatste van blz. 44 en de eerste van blz. 43, de vijfde en zesde alinea van blz. 56, enz.

Want wat hier staat, is ook al weer lichtvaardig oordeelen. Notabene, de heer Lammertse vereenigt zich met bl. 17, laatste alinea en bl. 37 eerste alinea met Dr Ubbink. Het geval wil evenwel, komisch genoeg, dat op de eerste aangehaalde plaats Dr Ubbink aan de deputaten verwijt, dat ze nog eens extra studie maakten, o.m. van hetgeen de Roomsche Kerk geloofte inzake bepaalde voor belijdenis-uitbouw in aanmerking gebrachte punten, want, zegt Dr Ubbink, dat waren DE punten, waarop de Reformatie in botsing was gekomen tegen Rome. Blijkbaar kan men dus in deze en dergelijke dingen, naar Dr U's meening, reeds lang overtuigd zijn. Maar op bl. 37 wordt beweerd, dat... de bestaande belijdenis niet spreken kan over vragen, 300 jaar later opgekomen... Moet nu een blad als „Het Schild“ op zoo goedkoop manier interne aangelegenheden der Gereformeerde Kerken laten beoordeelen door een schrijver, die niet op de hoogte is, en het nog steeds niet toont te zijn? Wat Dr U. voorts op bl. 44 zegt, is in „De Reformatie“ breed behandeld; zijn conclusie op bl. 43 past niet in den mond van wie in de voorafgaande pagina's de historie scheef heeft voorgesteld, en wat op bl. 56 staat is een tushare onjuistheid. Dit noemt „Het Schild“ een „ongezouten de waarheid zeggen“??

De heer Lammertse houdt zich voor mijn op- en aanmerkingen ten zeerste aanbevolen, naar hij schrijft. Zulke complimenten roeren mijn hart niet; het was beter, dat hij maar eens zakelijk en letterlijk had geciteerd. En aan de Redactie van „Het Schild“ leg ik thans publiek de vraag voor, of zij op dezen weg voort moet gaan. Ik meende eerst, dat de heer Lammertse een volledige Roomschen studiegang gevolgd had, en ik heb, onder ons gezegd, voor Roomsche-Katholieke studiekoppen soms veel respect. Thans weet ik beter. Mij moest het orgaan over andere Kerken slechts bevoegden laten schrijven, en dan onder overlegging van materiaal. Ja, ook dit laatste. Want ook wanneer Roomsche studeerenden zelf schrijven, b.v. in een publieke correspondentie (die ik niet had gevraagd) van N. G. te Warmond aan mij, moge men zich eerst beter op de hoogte stellen. Ik lees daar:

Gelijk u zelf wel bemerkt hebt, gaan onze bezwaren niet teren de theoretisch-erkende samenwerking van God en mensch bij de inspiratie, maar teren de vereenzelviging van inspiratie met openbaring in den strengen zin des woords. Zie Inleiding, blz. 420, 432 van het gerecenseerde boek.

De geleerde schrijver is er hier naast. Er is geen mensch bij ons, die de inspiratie met openbaring in den strengen zin des woords wil „vereenzelvigen“.

De H. S. Bouma over het recept der H.H. Kersten, Visscher, Van der Schuit.

De H. S. Bouma is voornemens in „Geref. Kerkb. v. Amsterdam-Zuid“ een bepaalde kwestie te bespreken. Hij voorziet evenwel inmenging van buiten, en merkt met het oog daarop, het volgende op:

Als intusschen De Kersten, docent van der Schuit, Prof. Hugo Visscher op hun speurtochten door de Gereformeerde kerkelijke pers ook dit kleine boekje mochten ontdekken, dan moeten zij in vredesnaam daar maar weerslepen hetgeen van hun gading is, „verfundenes fressen“ noemen onze Ooster-buren dat. Met het recept zijn de heeren vertrouwd: oplazen, generaliseeren, doordraven.

Onder en boven den bewustzijnsdrempel.

In „Ons Kerkblad“, off. orgaan v. d. Geref. Kerken van Rijswijk, enz. schrijft De P. v. d. Spek over spiritisme. Sprekende over de verklaringsmogelijkheden, die er zijn voor bepaalde experimenten, merkt De v. d. Spek op:

Uit dat onderbewustzijn nu stijgt soms, gelijk werd opgemerkt, plotseling iets op. Dat heeft vooral plaats, wanneer het bovenbewustzijn niet in actie is, tijdens den slaap of in trance. Dan kan het gebeuren, dat